

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

Катерина Костянтинівна ГОВОРУЩАК,

*аспірантка Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0000-9985-0141>*

Тактико-криміналістичне забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень є явищем динамічним, яке, дивлячись на сьогоденні реалії дії правового режиму воєнного стану, набуває нового періоду свого подальшого розвитку. При цьому повноцінне розуміння сутності даного явища, як і будь-якого іншого, потребує вивчення історії його становлення, що надасть можливість побачити цілісну картину його функціонування, визначити як позитивні, так і негативні тенденції. Адже, як цілком слушно відмічають учені-правознавці: «задя правильного розуміння та пізнання певного явища або ж сутності категорії, її складових елементів, важливого значення набуває розкриття процесу її становлення та розвитку» [1, с. 23]. Також, справедливо підкреслює Ю.М. Мирошніченко: «неможливо займатися серйозним вивченням науки без того, щоб спочатку не розглянути її історію, адже давно відомо, щоб зрозуміти будь-яке явище, необхідно знати, як це явище виникло, які етапи проходило у своєму розвитку» [2, с. 141]. Саме тому вважаємо за доцільне окрему увагу в межах представленого наукового дослідження приділити етапам становлення та розвитку криміналістичної тактики.

Становлення криміналістичної тактики нерозривно пов'язане з розвитком кримінально-процесуальної науки. Як цілком слушно в цьому контексті відмічає О.В. Батюк: «саме в межах останньої й відбувався процес розробки та накопичення засобів, прийомів і рекомендацій роботи з доказами. Ці дані на певному етапі склали ядро нової науки криміналістики» [3, с. 244]. При цьому підкреслює Ю.М. Мирошніченко: «однією з характерних рис сучасних досліджень у галузі криміналістики є звернення вчених до її витоків. Історія виникнення, становлення та розвитку криміналістичного знання міцно закріпилась у загальнотеоретичному розділі криміналістики. Вивчення історії криміналістики важливе не тільки для розуміння її нинішнього стану, але й для того, щоб спробувати уявити можливі напрями розвитку цієї галузі знання в майбутньому, тобто прогнозувати майбутні стани науки, її проблеми та можливості» [4, с. 96]. Ось чому вирішення поставленого наукового завдання здається неможливим без простеження історичного розвитку самої криміналістики, що слід робити з урахуванням декількох аспектів.

По-перше, слід повністю підтримати позицію Р.А. Степанюка, який справедливо й обґрунтовано зауважує на тому, що: «сьогодні, на жаль, є підстави констатувати, що сучасні уявлення про історію криміналістики в Україні не є достатніми. Вони складаються передусім з позицій радянських і російських криміналістів, які зі зрозумілих причин не можуть претендува-

ти на повноту й об'єктивність» [5, с. 389]. З огляду на що при визначенні основних історичних етапів становлення та розвитку як науки криміналістики, так і її частини криміналістичної тактики, не будемо брати до уваги роботи радянських і російських учених, а основний акцент зробимо на працях вітчизняних науковців та європейську літературу. Разом із тим, з огляду на окремі історичні факти, ми не можемо повністю оминати увагою періоди перебування нашої держави у складі інших країн, як то радянський період, оскільки в його межах також відбувалися значні кроки на шляху становлення та розвитку криміналістичної тактики.

По-друге, слід зазначити, що: «ні в загальній історії, ні в історії науки або її окремих галузей немає єдиного погляду щодо періодизації тих чи інших історичних процесів. І, як цілком слушно зауважують науковці, криміналістика тут не є винятком» [6, с. 195]. Щобільше, підкреслює Ю.Д. Ткач: «наукою не сформовано єдиного підходу до визначення періодизації розвитку криміналістики. При цьому вчений робить цілком слушний висновок стосовно того, що вивчення спеціальних літературних джерел свідчить про те, що основні проблеми висвітлення історії криміналістики полягають у наявності значної варіантності в періодизації її розвитку, що зумовлено:

- 1) відсутністю її чітких критеріїв;
- 2) різними поглядами науковців на певні проблеми даної науки» [7, с. 9].

Схожої за вищенаведеною позицію дотримується Ю.М. Мирошніченко, який зауважує, що: «періодизація процесу розвитку криміналістичного знання та визначення хронологічних меж його окремих етапів залишаються одними з найбільш дискусійних питань у теорії криміналістики, що зумовлено як складністю самої проблеми будь-якої історичної періодизації та нерозробленістю низки важливих супутніх питань, так і різноманіттям використовуваних для цього підстав» [8, с. 262]. При цьому сам учений підкреслює той факт, що: «криміналістична тактика як складова криміналістичної науки пройшла тривалий шлях становлення й розвитку, який також можна розділити на два основні періоди.

В якості першого з таких етапів слід назвати донауковий, в межах якого криміналістична тактика розвивається непослідовно, оскільки ще не сформовані чіткі наукові позиції щодо її розуміння зокрема, криміналістики як науки взагалі. На даному історичному етапі криміналістична тактика використовується здебільш з урахуванням практичного досвіду уповноваженої особи, а знання передаються спадкоємно. Другим історичним етапом, який починає свій відлік з кінця XIX століття, слід вважати науковий період становлення та розвитку криміналістичної тактики. Його виокремлення обумовлено визнанням криміналістики окремою наукою, а криміналістичної тактики її частиною. При цьому слід підкреслити внесок українських учених, праці яких мали визначальний вплив в аспекті становлення та розвитку криміналістичної тактики.

Окремо слід виділити етапи становлення та розвитку криміналістичної тактики на теренах незалежної України. Так, в якості першого з таких етапів нами названо 1991–1996 роки, що обумовлено прийняттям Основного Закону України. Другим етапом становлення та розвитку криміналістичної

тактики слід вважати 1996–2012 роки, що обумовлено повним оновленням кримінального процесуального законодавства. У 2012–2014 роках криміналістична тактика розвивається з урахуванням нових положень кримінального процесуального законодавства, пристосовується до нових стандартів кримінального процесу. Наступний історичний етап становлення та розвитку криміналістичної тактики обумовлений новими викликами для нашої держави, що спричиненні збройною агресією росії. Даний історичний етап ми поділяємо на дві частини, перша серед яких триває з 2014 року по 2022 рік, коли збройна агресія мала локальний характер. Друга ж частина даного історичного етапу починає свій відлік з 2022 року, з початку повномасштабної збройної агресії росії й, на жаль, триває до сьогодні.

Отже, криміналістична тактика пройшла значний історичний шлях свого становлення та розвитку, який з огляду на нові виклики, обумовлені збройною агресією, не завершений й на сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Уткіна М.С. Адміністративно-правові засади функціонування фінансової системи України: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Суми, 2018. 221 с.
2. Мирошніченко Ю.М. З історії криміналістичної тактики (донауковий період). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 42. Том 1. С. 141–144.
3. Батюк О.В. Історичний аспект розвитку криміналістичної тактики. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 1. С. 244–249.
4. Мирошніченко Ю.М. Розвиток криміналістичної тактики на стадії зрілої науки. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2020. Випуск 3 (47). С. 96–100.
5. Степанюк Р.Л. Деякі перспективні напрями розвитку криміналістики в Україні. *Форум права*. 2017. № 5. С. 389–394.
6. Мирошніченко Ю. Періодизація розвитку криміналістичної тактики. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 194–197.
7. Ткач Ю.Д. Теоретичні основи криміналістики (періодизація, поняття, система, міждисциплінарний статус) : монографія / за наук. ред. О.А. Кириченка. Одеса, 2007. 176 с.
8. Мирошніченко Ю.М. Розвиток криміналістичної тактики на етапі формування криміналістики як науки. *Вісник Запорізького університету. Юридичні науки*. 2020. № 1. С. 261–266.